Załącznik nr 2

Wrocław, 4 marca 2019 r.

dr Ryszard Balicki
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski
Ul. Uniwersytecka 22/26
50-145 Wrocław

ryszard.balicki@uwr.edu.pl

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych po uzyskaniu stopnia doktora

1. Imię i nazwisko: Ryszard Balicki

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

15.01.2001 r. – doktor nauk prawnych, w zakresie prawa konstytucyjnego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego.

Rozprawa doktorska pt. *Udział Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w postępowaniu ustawodawczym*

Promotor: prof. dr hab. Janusz Trzciński

Recenzenci: prof. dr hab. Kazimierz Działocha

Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski

14.06.1993 r. – magister prawa, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

Zatrudnienie podstawowe:

Od 1.10.1993 r. pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Wrocławskiego:

- 1.10.1993 – 31.03.2001 - asystent
- 1.04.2001 – nadal - adiunkt

Jednostka organizacyjna:

1.10.1993 - 28.02.1998 - Zakład Prawa Państwowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego

1.03.1998 - 31.12.2018 - Katedra Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Zatrudnienie dodatkowe (historyczne):

1.10.2003 - 31.01.2013 Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor", Wydział Służb Publicznych, Katedra Administracji Publicznej, na stanowisku adiunkta

1.02.2013 – 20.09.2014 Dolnośląska Szkoła Wyższa (po połączeniu z DWSSP „Asesor"), Wydział Nauk Społecznych i Dziennikarstwa, Katedra Administracji, na stanowisku adiunkta

4. Wskazanie osiągnięcia wynikające z art. 16 ust.2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Autorstwo monografii pt: *Funkcja europejska Sejmu RP.*

b) autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Ryszard Balicki, *Funkcja europejska Sejmu RP,* Wrocław 2019, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, ss. 235.

ISBN 978-83-66066-47-2 (druk)

ISBN 978-83-66066-48-9 (online)

Recenzenci wydawniczy: dr hab. Patrycja Matusz-Protasiewicz, prof. UWr

dr hab. Konrad Składowski, prof. UŁ

b) omówienie celu naukowego ww pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Celem monografii jest ukazanie pozycji Sejmu RP jako jednego z parlamentów narodowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Jest to istotne i warte głębszej analizy zagadnienie, związane bezpośrednio z koniecznością określenia miejsca parlamentów narodowych w systemie instytucjonalnym Unii Europejskiej. Złożona i wielopoziomowa struktura Unii Europejskiej zakłada współpracę wielu instytucji umiejscowionych na różnych poziomach decyzyjny, zarówno transnarodowym jak i narodowy oraz regionalnym i lokalnym. Współpraca ta musi być realizowana w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym. W tym złożonym systemie decyzyjnym, rola parlamentów narodowych została wzmocniona postanowieniami traktatu z Lizbony. Warto także podkreślić, że upływ 9 lat od wejścia w życie traktatu pozwala już na ocenę zarówno funkcjonowania jego regulacji jak i sposobu zabezpieczenia instrumentarium krajowego pozwalającego na właściwe wykorzystanie przyznanych kompetencji.

Podczas tworzenia Wspólnot, jak i podczas pierwszych lat ich funkcjonowania parlamenty pozostawione zostały poza strukturami decydującymi o kształcie i przebiegu integracji. Wystąpiło zjawisko nazwane „deparlamentaryzacją", w ramach którego parlament narodowy utracił swą dotychczasową wyłączność w zakresie tworzenia prawa. Jego rola sprowadzana została do wyrażenia zgody na udział państwa w procesie integracji, a następnie dokonywania w niezbędnym zakresie transpozycji norm wspólnotowych do systemów krajowych. Ta wyraźna marginalizacja krajowych organów parlamentarnych doprowadziła do uznania ich za podmioty „przegrane", „spóźnialskich" lub wręcz „ofiary" europejskiej integracji.

Wraz z pogłębianiem procesu integracji, zwłaszcza zaś wraz z postępującym procesem integracji politycznej konieczne stało się znalezienie dla parlamentów narodowych realnego miejsca w europejskim procesie decyzyjnym. W kolejnych latach następował więc proces adaptacji parlamentów narodowych do pogłębianej wciąż integracji. Proces ten miał charakter wielostopniowy, a jego chronologia związana była ściśle ze zmianami dokonującymi się na poziomie wspólnotowym/unijnym. Istotny jest przy tym rok 1979, w którym przeprowadzono pierwsze bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego. Zerwano występującą

dotychczas łączność pomiędzy parlamentami narodowymi i Parlamentem Europejskim. Kolejne zmiany wiązały się z przeprowadzanymi reformami traktatowymi Unii. W ten sposób ewolucja struktury organizacyjnej i kompetencyjnej Unii Europejskiej wiązała się także z przemianą roli odgrywanej przez parlamenty narodowe państw członkowskich – od biernych obserwatorów do uczestników w procesie podejmowania najważniejszych decyzji.

Wyraźny przełom nastąpił wraz z przyjęciem traktatu z Lizbony, który jest niekiedy nazywany „traktatem parlamentów narodowych". Po jego wejściu w życie pozycję parlamentów narodowych zdefiniowano w regulacjach pierwotnego prawa europejskiego. Parlamenty narodowe państw członkowskich uznano za strażnika przestrzegania zasady pomocniczości w Unii. W ten sposób parlamenty narodowe, poza funkcjami realizowanymi dotychczas na podstawie norm prawa krajowego, stały się także częścią struktury decyzyjnej Unii Europejskiej.

Parlamenty narodowe stały się więc częścią wielopoziomowego systemu zarządzania w Unii Europejskiej. Co równie ważne – doszło do swoistego powiązania aren politycznych państw członkowskich i bezpośredniego komunikowania się organów poszczególnych państw, w tym również parlamentów narodowych. Stają się one – w myśl koncepcji opisanej przez Katrin Auel i Christine Neuhold – „graczami na wielu arenach" (*multi-arena players*). Parlamenty narodowe w sprawach europejskich mogą być aktywne jako: (1) indywidualni gracze na arenie krajowej (kontrola działań własnej administracji rządowej w sprawach unijnych, monitorowanie procesu implementacji); (2) indywidualni gracze na arenie europejskiej (skarga do TSUE, procedury rewizyjne traktatów, dialog polityczny z Komisją Europejską) oraz (3) gracze zbiorowi, wraz z innymi parlamentami narodowymi (system wczesnego ostrzegania, konferencje międzyparlamentarne).

Monografia jest próbą przedstawienia miejsca, które może (i powinien) zajmować Sejm RP, jako izba parlamentu narodowego państwa członkowskiego, w procesie integracyjnych. W polskiej literaturze konstytucyjnej możemy spotkać opracowania, które podejmują w różnym zakresie przedmiotowym tę problematykę, jednak zazwyczaj w ujęciu węższym, prezentującymi szczegółowe rozważania. Główne założenie pracy sprowadza się do sfalsyfikowania hipotezy, że parlamenty narodowe po zmianach dokonanych w traktacie z Lizbony stały się pełnoprawnym uczestnikiem europejskiego systemu decyzyjnego. Weryfikacja powyższej hipotezy wymagała postawienia wielu pytań badawczych. Wśród nich najistotniejsze były: (1) czy kompetencje przyznane w traktacie z Lizbony w realny sposób

modyfikują dotychczasową pozycję parlamentów narodowych?; (2) jaki jest zakres oddziaływania integracji na regulacje ustrojowe państwa członkowskiego?; (3) w jakim zakresie konsekwencje pogłębiającej się integracji znajdują swoje odzwierciedlenie w normach prawnych państwa członkowskiego? (4) czy nowe kompetencje Sejmu wymagają sankcji konstytucyjnej?; (5) czy obowiązujący stan prawny jest rzeczywistą gwarancją „gry na wielu arenach"?

Dekodowanie obowiązujących unormowań zrealizowano przy wykorzystaniu metody prawno-dogmatycznej, czyli poprzez przeprowadzenie analizy regulacji krajowych (zarówno na poziomie konstytucyjnym, ustawowym, jak i w zakresie norm ujętych w regulaminie izby), a także analizę odpowiednich unormowań prawa europejskiego. W związku z koniecznością zbadania funkcjonowania poszczególnych instytucji prawnych w rzeczywistych warunkach ustrojowych w niezbędnym zakresie wykorzystywane zostały także metody teoretyczno-prawna oraz historyczno-prawa.

Dla realizacji założonych celów badawczych praca została podzielona na pięć rozdziałów poprzedzonych wstępem. Wnioski końcowe zostały zebrane w zakończeniu.

Rozdział pierwszy przedstawia pozycję parlamentu jako jednego z najważniejszych organów państwa demokratycznego oraz - na tak zarysowanym tle – pozycję Sejmu RP i funkcji przez niego realizowanych. Rozważania przeprowadzone w tym rozdziale prowadzą do konkluzji, że wskazana jest modyfikacja katalogu funkcji wykonywanych przez Sejm. W związku bowiem z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej sytuacja Sejmu (jak również Senatu) uległa istotnej zmianie. Polski ustawodawca musiał się zmierzyć z nową sytuacją polityczną, w której jego pozycja została w wyraźny sposób ograniczona – w miejsce dotychczasowej, nieograniczonej kompetencji ustawodawczej Sejm musiał zaakceptować fakt, że część jego uprawnień wykonywana będzie przez organy Unii Europejskiej. Jednak równolegle, a zwłaszcza po wejściu w życie traktatu z Lizbony pojawiły się nowe możliwości działania. Należy przy tym uwzględnić, że funkcja europejska wyróżnia się swoim złożonym charakterem, wynikającym zarówno ze specyfiki źródeł realizowanych kompetencji (normy krajowe jak i normy prawa europejskiego), jak i samych kompetencji wchodzących w jej skład. Nie można jej także traktować jako rozwinięcie klasycznie rozumianych funkcji parlamentu. Łączy bowiem zarówno kompetencje będące dotychczas definiowane jako cześć funkcji dotychczasowych, ale także obejmuje kompetencje nowe. Kompetencje te są efektem dokonującej się integracji europejskiej, zwłaszcza jej przeobrażeń mających na celu swoistą

„parlamentaryzację" Unii Europejskiej. Należy także uwzględnić, że wraz z zmianami zachodzącymi w układzie kompetencyjnym pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a organami Unii, a szerzej - wraz ze zmianami kształtu i funkcjonowania samej Unii, zmieniać się będzie także zakres kompetencji realizowanych przez parlamenty narodowe. Modyfikacji będzie więc ulegać także i zakres kompetencji mieszczących się w projektowanej funkcji europejskiej.

W rozdziale drugim podejmuję próbę zdefiniowania Unii Europejskiej i przedstawiam ewolucję pozycji zajmowanej przez parlamenty narodowe. Zgadzam się z wnioskiem, że Unia jest złożonym systemem politycznym, który ma aspiracje funkcjonować z uwzględnieniem instytucji i rozwiązań właściwych dla systemu demokratycznego. Zwracam uwagę na konieczność bieżącej i właściwej komunikacji pomiędzy Unią (jej organami) i obywatelami państw członkowskich. To właśnie świadomość celów Unii oraz zasad jej działania może pozwolić w przyszłości na uniknięcie napięć społecznych. Przykład Wielkiej Brytanii jest tutaj najlepszą (najgorszą) ilustracją, jakie mogą być konsekwencje braku rozumienia istoty Unii i mechanizmów jej działania. Jednak ocena doświadczeń z lat poprzednich, zwłaszcza z okresu prac Konwentu w sprawie przyszłości Europy musi być krytyczna. Technokratyczne struktury Unii Europejskiej w znacznym stopniu utraciły łączność z oczekiwaniami – a może bardziej nawet z emocjami – społeczeństw państw europejskich. Obywatele państw członkowskich - z którymi nie konsultowano wizji nowego kształtu integracji - poczuli się zaskoczeniu i zagrożeni w chwili, w której przedstawiono im dokument używający nazwy znanej im z własnego doświadczenia ustrojowego. Negatywny wynik przeprowadzonych referendów jedynie potwierdził ten niepokój.

Jedną z konkluzji rozdziału drugiego o charakterze de lege ferenda jest także wniosek o konieczności zwiększenia profesjonalizm działania komisji wyspecjalizowanych ds. Unii Europejskiej. Może to nastąpić jedynie w drodze przeznaczenia dodatkowych środków finansowych. Jednak, aby uniknąć niebezpieczeństwa konsumowania zwiększonych nakładów finansowych przede wszystkim przez większość parlamentarną, środki te – z określonym celem wydatkowym - mogłyby być kierowane do klubów parlamentarnych bądź też bezpośrednio do parlamentarzystów będących członkami komisji do spraw Unii Europejskiej. W krajach o ukształtowanych zwyczajach parlamentarnych powyższa kwestia mogłaby zostać unormowana poprzez zatrudnienie dodatkowych ekspertów pracujących na rzecz właściwych komisji.

Rozdział trzeci to ukazanie konsekwencji jakie niesie globalizacja i regionalizacja - w tym zwłaszcza integracja europejska - dla systemów prawnych państw członkowskich UE. Jakkolwiek, co przedstawiam w monografii, zjawiska mające przebieg podobny to tego co obecnie określa się pojemnym i wieloznacznym określeniem globalizacja miały już miejsce w przeszłości, to jednak konsekwencje obecnie dokonujących się procesów integracyjnych są szczególnie doniosłe. Procesy dziejące się w sferze integracji, zarówno o charakterze globalnym, jak i regionalnym wywierają istotny wpływ nie tylko na pojedynczych ludzi czy grupy społeczne, ale także na zorganizowane struktury organizacyjne włącznie z państwem. Zauważalne jest także oddziaływanie procesów integracyjnych na wewnątrzkrajowe relacje międzyinstytucjonalne, a jego intensywność i głębokość jest zależna od tradycji prawnopolitycznych danego państwa. Współcześnie coraz częściej doświadczamy także wpływu procesów integracyjnych i globalizacyjnych na kształt narodowych systemów prawnych. Staje się jeszcze bardziej widoczne w odniesieniu do norm prawa europejskiego, które wywierają coraz mocniejszy wpływ na systemy prawne państw członkowskich, w tym także na ich normy rangi konstytucyjnej. Dziejące się procesy integracyjne o szczególnie doniosłych znaczeniach rodzą tożsame (bądź zbliżone) oddziaływania na wszystkie państwa członkowskie, wymuszają także podejmowanie porównywalnych działań w stosunku do rodzimych konstytucji, dochodzi więc do swoistej homogenizacji ich treści. Mamy przy tym do czynienia ze zjawiskiem, które nazwano „europeizacją" konstytucji.

Najdalej idącym przykładem bezpośredniej ingerencji europejskiego prawa pierwotnego w krajowe normy ustrojowych stał się niewątpliwie traktat z Lizbony. Zawarto w nim wiele rozstrzygnięć odnoszących się wprost do krajowych norm o charakterze konstytucyjnym i stwarzających w państwach członkowskich konieczność podjęcia działań mających na celu nowelizację ustawy zasadniczej. Zachodzi więc istotna zmiana w pojmowaniu aktu o randze konstytucyjnej – na co zwracam uwagę w monografii - współcześnie przestaje on już być wyłącznie domeną państwa, a staje się polem regulacji dokonywanej zarówno przez państwa, jak i – pośrednio – przez Unię. Jest to to niewątpliwie także konsekwencją szerszego zagadnienia, jakim jest powstawanie daleko idących interakcji pomiędzy państwem a innymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Prowadza one często do utraty dotychczasowego monopolu decyzyjnego państwa w sferze tworzenia prawa i konieczności częstszego podejmowania decyzji wspólnie (czyli z uwzględnieniem efektów zobowiązań międzynarodowych). Jednak zjawisko to jest szczególnie często zauważalne w

ramach powiązań powstających między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Jest to efektem głębokości dokonanej integracji i zakresem kompetencji przekazanych do wspólnego wykonywania na poziomie unijnym.

Kolejny, czwarty rozdział, to ukazanie kompetencji, które są w gestii Sejmu i odnoszą się do członkostwa Polski w UE. To właśnie analiza uprawnień zawartych w ustawie kooperacyjnej oraz ujęty w regulaminie Sejmu zakres działań Komisji do spraw Unii Europejskiej najszybciej może utwierdzić w przekonaniu o konieczności dokonania nowelizacji polskiej ustawy zasadniczej. Można to zaobserwować na ukazanym w monografii przykładzie wniesienia przez Sejm (który może tak uczynić - tak jak i przez inne izby parlamentów narodowych państw członkowskich – w ramach kontroli przestrzegania zasady pomocniczości) skargi do TSUE. Obwiązująca procedura przyznaje takie prawo Sejmowi, a kompetencja ta – zgodnie z obecną regulacją – wykonywana będzie przez większości izby. W konsekwencji dochodzi do sytuacji, w której prawo do wniesienia skargi jest w wyłącznych rękach ugrupowania rządzącego (koalicji rządzącej), która może z niego skorzystać bądź jako rząd, bądź też jako większość sejmowa. Sytuacja taka wydaje się niewłaściwa, a wzorem innych krajów prawo to powinno być w gestii określonej grupy parlamentarzystów (tak jak jest np. w Niemczech.

W rozdziale tym podniesione zostały także wątpliwości co do konstytucyjności regulacji dotyczącej sejmowej Komisji do Spraw UE. Komisje ds. europejskich nieprzypadkowo w niektórych parlamentach noszą nazwę „wielkich". Nazwa ta jest konsekwencją nie tylko materii, która im został powierzona, ale przede wszystkim wynika ze specyficznego trybu pracy, a co za tym idzie konieczności daleko posuniętej samodzielności. Komisje takie, właśnie z uwagi na powyższe uwarunkowania, wielokrotnie w kwestiach dotyczących udziału w procesie stanowienia prawa unijnego działają niejako w zastępstwie izb parlamentarnych. Sejmowa Komisja do Spraw Unii Europejskiej dysponuje uprawnieniami wykraczającymi w istotny sposób poza zwykłe uprawnienia stałych komisji sejmowych, a realizując je, nie działa – tak jak inne komisje sejmowe – jako organ pomocniczy, lecz funkcjonuje w zastępstwie Sejm, podejmując działania, które wywierać mogą dalekosiężne i ostateczne skutki. Powyższa sytuacja jest kolejnym argumentem za koniecznością dokonania nowelizacji Konstytucji RP w zakresie regulacji materii integracyjnych.

Ostatni, piaty rozdział monografii oświęcony został mechanizmom współpracy międzyparlamentarnej w ramach Unii Europejskiej. Warto zauważyć, że wśród nich są

zarówno te, które zostały ukształtowane podczas historycznego rozwoju integracji (takie jak np. Konferencja Przewodniczących Parlamentów Unii Europejskiej czy też COSAC), ale też i nowe, powstałe bądź to po traktacie z Lizbony, bądź to w reakcji na kryzys finansowy. Szczególną uwagę należy zwrócić na instytucję semestru europejskiego. Jego funkcjonowanie rodzi niekiedy wątpliwości, czy nie jest zbyt daleko idącą ingerencją w sprawy wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej, zwłaszcza w ich zarządzanie makroekonomiczne. Jednak wraz z przystąpieniem do tak specyficznej organizacji, jaką jest Unia Europejska, państwa przekazały jej znaczną części swoich uprawnień w istotnych sprawach gospodarczych i ekonomicznych. W szczególny sposób związane są państwa będące w jednolitym obszarze walutowym (strefa euro), które muszą wspólnie dbać o utrzymanie równowagi ekonomiczno-gospodarczej i – w efekcie – koordynować swoje zamierzenia gospodarcze.

Podsumowanie prowadzonych rozważań zostało ujęte w zakończeniu. Wśród wniosków tam zawartych szczególna uwagę warto zwrócić te, które dotykają spraw najdonioślejszych. Nadal trwa bowiem proces transformacji Unii Europejskiej i poszukiwanie jej *finalité politique*. Nie wiadomo jeszcze jakie będą efekty dokonujących się przekształceń Unii, ale można sadzić, że nie będzie to ani konstrukcja federalnej Europy, ani też *Europa a'la carte*. Jednak już teraz Unia Europejska staje się strukturą bardzo złożoną wewnętrznie. Jej członków łączy określony katalog spraw wspólnych będących podstawą członkostwa, zdefiniowanych prawnie i jednolicie ujmowanych, jednak w pozostałym zakresie mogą oni sami kształtować zasady i zakres wzajemnej współpracy. Polska winna dążyć do tego, aby ta „część wspólna" była nie tylko jak największa, ale – przede wszystkim – aby mogła funkcjonować jak najbardziej skutecznie. Jednak dla osiągnięcia tego celu nie możemy oczekiwać jedynie aktywności innych sami pozostając na uboczu dziejących się wydarzeń i toczonych dyskusji. Potrzebna jest aktywna działalność Polski na rzecz wzmocnienia Unii, jest to bowiem najskuteczniejszy i najbardziej doniosły projekt polityczny XX wieku.

Podejmowane działania muszą być jednak adekwatne do sytuacji w której znalazła się zarówno Unia jako całość, jak i państwa członkowskie. Dotychczas uważano, że kryzysy przez które przechodziły Wspólnoty/Unia wzmacniały integrację, były bowiem katalizatorem transferu kompetencji na poziom europejski. A wspierając instytucje wspólnotowe rozwijano równocześnie myślenie w kategoriach wspólnych, europejskich, co pozwalało pokonać egoizmy narodowe poszczególnych państw członkowskich. Jednak mechanizm ten uległ

zmianie w czasie kryzysu finansowo-gospodarczego zapoczątkowanego w 2008 roku. W warunkach tego kryzysu, który szczególnie mocno dotknął strefę wspólnej waluty euro, nie tylko Unia Europejska zaczęła się zmieniać, ale zmianie uległa również instytucjonalna formuła jej postępowania. Osłabieniu uległa metoda wspólnotowa, a w zamian zaczął się wyłaniać nowy model integracyjny, w ramach którego rosnące wpływy polityczne pozostawały w rękach największych państw członkowskich (model ten został nazwany przez Tomasza G. Grosse „asymetryczną konfederacją"). Taki kierunek integracji, pełen narodowych egoizmów jest niebezpieczny zarówno dla Unii jak i całej Europy.

Nie może budzić wątpliwości, że rozwój Europy jest powiązany z jej pokojowym i wspólnotowym funkcjonowaniem. Od dziesięcioleci w świecie zachodzą zmiany, które mają również wpływ na funkcjonowanie państw narodowych. Globalizacja jest faktem i dotyka także państw. Nie ma więc powrotu do sytuacji, która była na początku XX w. czy bezpośrednio po II wojnie światowej. Nie tylko współczesna wymiana gospodarcza, ale również współczesne problemy (takie jak np. ekologia lub terroryzm) przekroczyły już dawno granice państw narodowych. W globalnym wyścigu Europa może się liczyć jedynie jako całość, państwa europejskie rozpatrywane pojedynczo (nawet te największe) wobec mocarstw znaczyć będą niewiele.

Jednak zarysowane powyższej uwagi nie mogą prowadzić do wniosku, że nadszedł, bądź też zbliża się kres państwa narodowego. Co prawda jego miejsce w świecie globalnej polityki i gospodarki ulega zmianie, ale - jako instytucja ładu społeczno-politycznego - państwa nadal będą odgrywać swoją ważną rolę, również w ramach Unii Europejskiej. W możliwym do zarysowania horyzoncie zdarzeń Unia nie stanie się państwem federalnym, pozostanie nadal złożonym systemem politycznym z funkcjonującym mechanizmem wielopoziomowego zarządzania. Należy więc uczynić wszystko aby Unia – będąc organizmem sprawnym – była także demokratyczna i bliska obywatelom państw członkowskich.

W tym złożonym mechanizmie wzajemnych oddziaływań ważne miejsce – na co zwracam uwagę w monografii - muszą zająć także i parlamenty narodowe państw członkowskich. Dzięki ich aktywności można nie tylko wzmocnić poczucie przywiązania do demokracji, ale także uzyskać silniejsze legitymizowanie unijnego systemu politycznego. To właśnie dzięki zaangażowaniu parlamentarzystów parlamentów narodowych łatwiej będzie można wyrazić interesy obywateli państw członkowskich na poziomie unijnym, a jednocześnie

uniknąć tendencji do budowania swoistej „opozycyjności" parlamentów narodowych państw członkowskich wobec Unii.

Parlamenty narodowe to podmioty, które mają kilkaset lat tradycji i – co ważniejsze – dysponują najsilniejszym z możliwych mandatem suwerena. To właśnie dzięki niemu mogą skutecznie dopominać się należnej sobie roli. Nie można jednak stwierdzić, że traktat z Lizbony to przykład rozwiązania modelowego i ostatecznego, że problemy z deficytem demokracji w Unii Europejskiej usunięto i wszystko już jest przesądzone. Pomimo przyjętych rozwiązań normatywnych trudno parlamenty narodowe uznać za główne podmioty podejmujące decyzje w UE. Debata dotycząca miejsca, które mogą i powinny zajmować parlamenty, nadal się toczy. Jedno jednak wydaje się przesądzone – parlamenty narodowe przestały być wielkim przegranym europejskiego procesu integracji. Dziś już nie tylko szukają dla siebie miejsca w procesie tworzenia prawa na szczeblu europejskim, lecz chcą nawet występować w roli liderów integracji – architektów zjednoczonej Europy.

Parlamenty narodowe dysponują obecnie kompetencjami pozwalającymi im odgrywać aktywną rolę zarówno na poziomie wewnątrzkrajowym, jak i ponadnarodowym. Stały się więc *multi-arena player* (graczem na wielu arenach). Jednak praktyka ukazuje, że wykorzystywanie posiadanych kompetencji jest ograniczone. Powodów takiego zjawiska może być wiele (m.in. kompetencje faktyczne samych parlamentarzystów, występujące ograniczenia czasowe, a także ograniczenia sprawności pracy i organizacji parlamentu), jednak – co wynika z analiz przytoczonych w pracy – podstawową przeszkodę stanowią uwarunkowania polityczne i ukształtowana tradycja parlamentarna.

W ramach badania przestrzegania zasady pomocniczości parlamenty mogą wystąpić z uzasadnioną opinią (procedura *ex ante*) bądź zainicjować wystąpienie ze skargą do Trybunału Sprawiedliwości UE (procedura *ex post*). W obu przypadkach istotną rolę odgrywać będą jednak podziały polityczne. Jeżeli bowiem egzekutywa popiera przedłożony projekt regulacji europejskiej, to jest bardzo mała szansa na uzyskanie akceptacji większości parlamentarzystów dla przygotowanej opinii. Parlamentarzyści popierający rząd nie będą zainteresowani kwestionowaniem przedłożonego projektu, a co za tym idzie – podważaniem stanowiska własnego rządu. Podobna zależność widoczna będzie także w ramach procedury *ex post*. Jeżeli przedstawiciel egzekutywy wspierał przedłożony projekt, to – zazwyczaj – górę w podjęciu ostatecznej decyzji wezmą względy polityczne, nie zaś merytoryczne. Jednak o ile w przypadku występowania z uzasadnioną opinią brak jest możliwości uniknięcia negatywnych

następstw politycznego uzależnienia, o tyle z inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku skargi do TSUE. Wzorcowym rozwiązaniem – jak już wspomniano wyżej - jest mechanizm zastosowany w Bundestagu, gdzie grupa ¼ członków może zainicjować wniesienie skargi do TSUE. Pomimo zgłaszanych niekiedy wątpliwości, że staje się to uprawieniem mniejszości, a nie całej izby, uważam, że jest to rozwiązanie zasadne i warte wprowadzenia także i w Polsce.

Jak można łatwo skonstatować, te same zależności koalicja – opozycja będą występowały w przypadku realizacji kompetencji kontrolnych wobec rządu. Trudno bowiem oczekiwać woli politycznej większości parlamentarnej aby – realizując wewnątrzkrajowe unormowania dotyczące kontroli nad egzekutywą w sprawach europejskich – wyciągnęła negatywne konsekwencje wobec rządu bądź jego reprezentantów za określone działania podjęte na forum Unii. Sprawy europejskie stanowią część dziejących się działań politycznych i prowadzą do typowych reakcji warunkowanych kryteriami i potrzebami aktualnej polityki.

Jednak to krytyczne spojrzenie na ograniczoną politycznie możliwość realizacji niektórych kompetencji nie oznacza, że mamy do czynienia z całkowitym brakiem możliwości oddziaływania parlamentów narodowych na sprawy europejskie.

Ważna rola parlamentów narodowych w sprawach europejskich może (i powinna) przejawiać się w wykorzystaniu przysługujących im kompetencji o charakterze miękkim, swoistej *soft power*. Zwracał na to uwagę Richard Corbett podkreślając, że – co prawda - procedury „żółtej" i „pomarańczowej" kartki nie będą często stosowane, ale dają nadzieje na większe zainteresowanie parlamentów narodowych sprawami europejskimi. To właśnie dzięki przyjętym regulacjom parlamenty narodowe mogą stać się najważniejszą płaszczyzną debaty politycznej na temat stanu i przyszłości integracji europejskiej. Otwarta i merytoryczna dyskusja można też wpłynąć na kształtowanie prawdziwej opinii o UE (a doświadczenia brytyjskiego referendum pokazują, że jest to szczególnie ważne).

Istotna będzie także decyzja o miejscu, gdzie takie debaty mogą się toczyć. Może to się odbywać podczas posiedzeń plenarnych izby, bądź też podczas posiedzeń komisji wyspecjalizowanej. Wybór miejsca prowadzonej dyskusji nie jest oczywiście przypadkowy, będzie on w dużej mierze warunkowany względami politycznymi. Mechanizm przeniesienia wszelkich spraw trudnych na forum komisji służy zazwyczaj interesom partii rządzącej. Nawet pomimo jawności pracy komisji, jej głos przebija się słabiej niż stanowisko wyrażane na forum całej izby. Dlatego ugrupowanie rządzące jest zainteresowane właśnie tym sposobem realizacji kompetencji kontrolnych wobec egzekutywy, może bowiem wówczas ograniczyć

upublicznianie krytyki mogącej szkodzić reputacji rządu. A parlamentarzyści ugrupowania większościowego (koalicji większościowej) nawet jeżeli mają przesłanki do wywierania wpływu na rząd, to – zazwyczaj – nie mają powodów, aby robić to publicznie. Dobrym rozwiązaniem w powyższej sytuacji jest zatem zagwarantowanie w regulaminie izby konieczności przeprowadzenia debaty plenarnej na wniosek określonej grupy posłów lub wprowadzenie – jako zasady – cyklicznej oceny aktywności organów państwa w pracach Unii Europejskiej odbywającej się na posiedzeniu plenarnym izby.

Warto jednak podkreślić, że to, co jest wielką zaletą debaty plenarnej – pełna jawność i upublicznienie wszystkich stanowisk – może stać się także i przeszkodą w realizacji podstawowego celu, jakim jest wypracowanie najlepszego mandatu negocjacyjnego dla rządu działającego w imieniu państwa. Sesja plenarna to w naturalny sposób wielka arena polityczna, dogodna dla artykułowania poglądów poszczególnych ugrupowań partyjnych i pomnażania kapitału politycznego w oczach obserwatorów. Jest to więc znakomite miejsce i czas dla wyrazicieli radykalnych i skrajnych poglądów. Z inną sytuacją możemy mieć do czynienia podczas prac komisji. Jest wówczas miejsce i czas dla działań merytorycznych uwarunkowanych chęcią wspierania nawet nie polityki rządu (co dla opozycji z oczywistych powodów byłoby trudne), lecz po prostu interesów państwowych. Konsensualny, typowy dla prac komisji styl daje również i opozycji pewne możliwości wpływania na ostateczne stanowisko, a więc – pośrednio – i na rząd.

Europejska aktywność izb parlamentarnych obejmuje także mechanizmy dialogu politycznego i współpracy międzyparlamentarnej. Pozycja parlamentu wobec egzekutywy w istotny sposób wzrasta, jeżeli izba jako całość, ale także poszczególni parlamentarzyści, ustanowią własne kontakty z podmiotami w innych państwach lub też na poziomie europejskim. Dzięki temu parlamentarzyści zyskują dostęp do dodatkowej informacji na temat stanu polityk europejskich, a co za tym idzie – także i możliwych wariantów mandatu negocjacyjnego dla rządu. Co również ważne, poprzez powstałe w ten sposób kanały komunikacji parlamentarzyści mogą – zarówno wspólnie z rządem, jak i w konkurencji do jego działań – wpływać na porządek i stan prac podczas tworzenia polityki europejskiej. I to właśnie poprzez dwu- i wielostronne kontakty, w mniej lub bardziej sformalizowanych strukturach parlamenty mogą odgrywać swoją rolę „gracza na wielu arenach".

Wykorzystanie procedur dialogu politycznego i współpracy międzyparlamentarnej mogłoby być uzupełnione o – zgłaszaną już wcześniej – propozycję „zielonej kartki". Dzięki niej

parlamenty mogłyby nie tylko dysponować mniej lub bardziej realnym mechanizmem weta („żółta" i „pomarańczowa kartka"), lecz także zyskałyby możliwość odegrania aktywnej i jednocześnie pozytywnej roli. Jednak procedura taka musi być skorelowana z odpowiednim instrumentarium kompetencyjnym i instytucjonalnym występującym po stronie parlamentów narodowych.

Poza uwagami odnoszącymi się do wszystkich parlamentów narodowych podsumowanie pracy zawiera także wnioski dotyczące bezpośrednio Sejmu RP.

Przede wszystkim należy raz jeszcze podkreślić konieczność dokonania nowelizacji Konstytucji RP w zakresie polskiego uczestnictwa w integracji europejskiej. Wniosek taki wydaje się oczywisty i to pomimo pozytywnej oceny ustawy kooperacyjnej z 2010 roku. Jednak nawet najlepiej przygotowana ustawa nie usunie podstawowego ograniczenia, jakim jest brak właściwego unormowania konstytucyjnego. Konstytucji RP nie znowelizowano i nie może ona stanowić źródła kompetencji w sprawach europejskich dla Sejmu, a także – co wydaje się jeszcze ważniejsze i było ujęte powyżej – dla jego komisji wyspecjalizowanej. Warto podkreślić, że obecnie potrzeby dokonania zmiany konstytucji w tym zakresie właściwie już się nie kwestionuje. Postulaty odnoszące się do nowelizacji można znaleźć nie tylko można w doktrynie, ale także w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, jak również i w samym uzasadnieniu do projektu ustawy kooperacyjnej z 2010 roku.

Bezsporne jest, że dokonująca się europeizacja wywiera wpływ na normy konstytucyjne państw uczestniczących w działaniach integracyjnych. Z takim oddziaływaniem mamy też do czynienia w przypadku Polski. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej zmodyfikowało również pozycję Sejmu RP. Stał się on podmiotem dysponującym kompetencjami wynikającym zarówno z regulacji krajowych (ustawa kooperacyjna i regulamin Sejmu), jak i norm prawa pierwotnego UE. W szczególności to przepisy prawa europejskiego przyznały Sejmowi prawo do stania na straży przestrzegania zasady pomocniczości oraz umocniły regulacje dotyczące mechanizmów współpracy międzyparlamentarnej. Analiza posiadanych przez Sejm RP kompetencji prowadzi do wniosku, że może on wypełniać swoją rolę „gracza na wielu arenach". Jednak z uwagi na uwarunkowania polityczne występujące w praktyce we wszystkich ciałach parlamentarnych, wykonywanie niektórych kompetencji może być ograniczone i stać się pochodną zależności rząd–opozycja. W związku z powyższym szczególnie doniosłą rolę będą odgrywać kompetencje „miękkie", tj. mechanizmy dialogu

politycznego i współpracy międzyparlamentarnej (również w zakresie koordynowanym przez COSAC).

Nie ulega wątpliwości, że wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej pozycja Sejmu uległa zmianie, stracił on część swoich dotychczasowych kompetencji, zwłaszcza monopol legislacyjny. Jednak warto – co proponuję w monografii – na tę nową sytuacje spojrzeć w innym kontekście, Sejm nie jest organem „przegranym" – tracąc niektóre kompetencje, uzyskał równocześnie inne, pozwalające na odgrywanie nadal ważnej roli. Tym razem już nie tylko w strukturze organów państwa polskiego, ale także wśród organów mogących mieć wpływ na kształtowanie legislacji ogólnoeuropejskiej czy – szerzej rzecz ujmując – na kształtowanie polityk europejskich.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

a)

Do uzyskania stopnia doktora nauk prawnych opublikowałem (samodzielnie, bądź we współautorstwie) 19 publikacji naukowych. Wśród nich było współautorstwo 6 prac zwartych (o charakterze podręczników i skryptów), 5 artykułów naukowe, 2 rozdziały w pracach wieloautorskich oraz 6 publikacji o innym charakterze (w tym 1 glosa i 2 recenzje).

Efektem prac naukowo-badawczych prowadzonych po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych jest 110 publikacji (dane za bazą publikacji prowadzoną przez Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii UWr). Wśród powyższych publikacji (przygotowanych samodzielne bądź we współautorstwie) znajduje się:

- 11 prac zwartych (1 monografia, 2 podręczniki, 3 prace zbiorowe, 5 prac redakcyjnych),
- 25 artykułów naukowych,
- 55 rozdziałów w książkach wieloautorskich,
- 12 haseł encyklopedycznych,
- 3 publikowane opinie prawne,
- 2 publikowane głosy w dyskusji,
- 2 recenzje.

b)

Moje zainteresowania naukowo-badawcze w zakresie nauk prawnych koncentrują się na zagadnieniach należących do prawa konstytucyjnego. Głównym obszarem prac naukowo-badawczych pozostają polskie rozwiązania ustrojowe mieszczące się w ramach kontynentalnego systemu prawnego. Z tego też powodu wyniki prowadzonych badań publikowane są przede wszystkim w monografiach oraz czasopismach o zasięgu ogólnokrajowym. Czasopisma te nie są rejestrowane w bazie *Journal Citation Reports (JCR).* Natomiast lista czasopism *European Reference Index for the Humanities (ERIH)* dopiero od niedawna jest uzupełniana o czasopisma prawnicze. W czasopismach umieszczonych obecnie w bazie ERIHPlus opublikowałem 6 artykułów:

- *Sądownictwo polubowne w Polsce,* „Przegląd Prawa i Administracji" 2003, nr 54, s. 35-51;

- *Koniec państwa narodowego?,* „Przegląd Prawa i Administracji" 2011, nr 86, s. 11-25,

- *Kształtowanie się państwowości Polski i Litwy w czasach nowoczesnych,* „Gdańskie Studia Prawnicze" 2014, tom 31, s. 747-761 (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Europejskie źródła konstytucyjnego federalizmu północnoamerykańskiego,* „Przegląd Prawa i Administracji" 2015, nr 100/2, s. 325-336 (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Ograniczenia swobody prowadzenia kampanii wyborczej w świetle regulacji "Kodeksu wyborczego",* „Polityka i Społeczeństwo" 2015, nr 3, s. 33-45 (współautorka Karolina Piech. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *O sejmowym posiedzeniu, którego nie było. Uwagi na marginesie obrad w Sali Kolumnowej w dniu 16 grudnia 2016 r.,* „Gdańskie Studia Prawnicze" 2018, tom 40, s. 413-428.

Większość moich prac naukowych został opublikowana w języku polski, 4 w języku angielskim, 5 w języku niemieckim, 1 w języku francuskim i 1 w języku litewskim.

Dwa opracowania w języku angielskim: *Head of State* i *Executive Branch*, opublikowane zostały [w:] *Constitutional Law in Poland*, ed. A. Alen, D. Haljan, B. Banaszak, Wolters Kluwer Law and Business, Alphen aan den Rijn 2012. Tytuł ten jest dostępny także zasobach elektronicznych *International Encyclopaedia of Laws*, jako monografia „Poland" będącą częścią działu "Constitutional Law").

Studium pt. *Die Rechtsprechung des Verfassungsgerichtshofs: ausgewählte Probleme,* (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%) opublikowane zostało [w:] *Verfassungsrechtsprechung in Polen. Dokumentation und Analyse der Entscheidungen des polnischen Verfassungsgerichtshofs 2000-2009,* Hrsg. B. Banaszak, T. Milej, C. Schmidt, Institut für Ostrecht der Universität zu Köln, Köln 2014, s. 1-30.

c)

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych moje zainteresowania naukowe koncentrowały się, z różną intensywnością, w trzech głównych płaszczyznach badawczych, a mianowicie: (1) funkcjonowanie władzy wykonawczej - łącznie 22 publikacje; (2) wolności i prawa człowieka oraz ich ochrona (grupa ta, dla uzyskania kompletności może być także uzupełniona o zagadnienie obowiązków konstytucyjnych) – łącznie 39 publikacji i (3) parlamentaryzm i instytucje demokratyczne w warunkach integracji europejskiej – łącznie 28 publikacji.

Poza powyższymi grupami znajdują się (4) pozostałe publikacje, obejmujące w szczególności zagadnienia prawnoporównawcze, historyczne aspekty polskiej państwowości oraz komentarze i skrypty – łącznie 21 publikacje.

Ad. 1

Zagadnienie funkcjonowania władzy wykonawczej liczy łącznie 22 opracowania i stanowi chronologicznie pierwszą płaszczyznę moich zainteresowań naukowych. Kategoria ta obejmuje także opublikowaną wersję obronionej dysertacji doktorskiej (*Udział Prezydenta*

Rzeczypospolitej Polskiej w postępowaniu ustawodawczym, Wrocław 2001, ss. 160). Genezę, pozycję i uprawnienia Prezydenta RP analizowałem także w opracowaniach:

- *Uprawnienie Prezydenta RP do inicjowania prewencyjnej kontroli konstytucyjności*, [w:] *Państwo, administracja i prawo administracyjne w europejskiej kulturze prawnej : księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Andrzejowi Jeżewskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. A. Cudak, I.M Szkotnicka, Warszawa 2018, s. 47-54,

- *Zwierzchnictwo prezydenta RP nad siłami zbrojnymi: (wybrane problemy)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2014, nr 2, s. 13-25,

- *Prawo inicjatywy ustawodawczej Prezydenta RP*, „Pro Publico Bono. Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Służb Publicznych ASESOR" 2008, nr 4, s. 19-33,

- *Kompetencje Prezydenta RP wobec ustawy uchwalonej przez parlament*, „Pro Publico Bono. Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Służb Publicznych ASESOR" 2005, nr 1, s. 11-29,

- *Geneza republikańskiej głowy państwa w Polsce*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2016, nr 5, s. 11-22.

- *Head of State*, [w:] *Constitutional Law, Poland*, (International Encyclopaedia of Laws), ed. A. Alen, D. Haljan, B. Banaszak, Alphen aan den Rijn 2012, s. 113-126 (Tekst przedrukowano również [w:] *Constitutional Law in Poland*, Alphen aan den Rijn 2012).

- *Tradycja monarchiczna w ustroju politycznym RP*, [w:] *Prawo w służbie państwu i społeczeństwu: prace dedykowane Profesorowi Kazimierzowi Działosze z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. B. Banaszak, M. Jabłońskiego, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2012, s. 411-422 (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Rozważania powyższe uzupełniłem opracowaniami poświęconymi instytucji głowy państwa w innych systemach rządów, w szczególności w modelu kanclerskim charakterystycznym dla RFN:

- *Głowa państwa w rozwiązaniach konstytucyjnych różnych systemów rządów*, [w:] *Systemy rządów: dylematy konstytucyjnej regulacji i praktycznej funkcjonalności*, red. T. Mołdawa, J. Szymanek, Warszawa 2007, s. 11-28,

- *Głowa państwa w Polsce i na Litwie,* [w:] *Ustrój polityczny państwa : Polska, Europa, Świat. Prace ofiarowane Profesorowi Tadeuszowi Mołdawie z okazji siedemdziesięciolecia urodzin,* red. S. Sulowski, J. Szymanek, Warszawa 2013, s. 227-239, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Zasady podziału władzy w Niemczech,* [w:] *Zasady podziału władzy we współczesnych państwach europejskich,* Tom 1, red. S Grabowska, R. Grabowski, Rzeszów 2016, s. 172-188, (współautorka Karolina Piech. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Prezydent Republiki Federalnej Niemiec,* [w:] *Pozycja ustrojowa prezydenta na przykładzie wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej i Niemiec,* red. A. Frankiewicz i S.L. Stadniczeńko, Opole 2009, s. 165-174.

- *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w Niemczech,* [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich,* red. S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2006, s. 293-298.

- *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Federalnej Niemiec,* [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich,* red. S. Grabowska, R. Grabowski, Toruń 2010, s. 207-217.

Badania dotyczące założeń i zasad funkcjonowania modelu kanclerskiego stały się także istotnym elementem umożliwiającym przygotowanie publikacji dotyczących kolegialnego członu egzekutywy w Polsce oraz możliwości zmiany systemu rządów w Polsce i recepcji modelu niemieckiego:

- *Executive Branch,* [w:] *Constitutional Law, Poland,* (International Encyclopaedia of Laws), ed. A. Alen, D. Haljan, B. Banaszak, Alphen aan den Rijn 2012, s. 113-126 (Tekst przedrukowano również [w:] *Constitutional Law in Poland,* Alphen aan den Rijn 2012).

- *Konstytucyjne uwarunkowania stabilności Rady Ministrów,* „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2018, nr 1, s. 205-213,

- *Change of the government model in Poland,* „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2015, nr 6, s. 215-226,

- *Recepcja kanclerskiego modelu rządów w Polsce*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2017, nr 5, s. 56-68,

- *Ein Kanzlersystem für Polen?*, „Deutsch-Polnische Juristen-Zeitschrift", Jg. 5, Nr. 4 (2011) [und] Nr. 1 (2012), s. 4-6,

- *Relacje między organami władzy wykonawczej - na drodze do systemu kanclerskiego?*, [w:] *Konieczne i pożądane zmiany Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku*, red. B. Banaszak, M. Jabłoński, Wrocław 2010, s. 329-353.

Do grupy publikacji poświęconych zróżnicowanym aspektom funkcjonowania egzekutywy zaliczyć należy także dwa opracowania dotyczące uczestnictwa obu członów polskiej władzy wykonawczej w procesie tworzenia prawa europejskiego. Prace te łączą się także z moimi zainteresowaniami naukowymi dotyczącymi integracji europejskiej i jej konsekwencji dla funkcjonowania państw członkowskich:

- *Prezydent RP a proces stanowienia prawa europejskiego*, [w:] *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2015, s. 171-181, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Udział Rady Ministrów w tworzeniu prawa europejskiego*, [w:] *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2015, s. 119-132.

Ad. 2

Problematyka wolności i praw człowieka oraz ich ochrony stanowi drugą płaszczyznę interesujących mnie problemów badawczych. Towarzyszyła mi (i nadal towarzyszy) od pierwszych lat po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych. Jest to kategoria w naturalny sposób wielowątkowa, a publikacje należące do tej grupy mogą zostać uzupełnione o dziewięć haseł encyklopedycznych dotyczących sfery konstytucyjnie zdefiniowanych obowiązków (*Obowiązek dbałości o środowisko; Obowiązek obrony Ojczyzny; Obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych; Obowiązek przestrzegania prawa; Obowiązek służby wojskowej; Obowiązek troski o dobro wspólne; Obowiązek wierności RP; Obowiązki*

obywatelskie; Służba zastępcza, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2009) oraz dwie prace redakcyjne (*Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, ss. 203 oraz *Teoretyczne i praktyczne aspekty realizacji prawa petycji*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2015, ss. 475). Łącznie w tej grupie znajduje się 39 publikacji.

Wielowątkowość tej kategorii pozwala na dokonanie w jej ramach dodatkowej systematyzacji. I tak w kilku artykułach odnosiłem się do problemu naruszeń Konstytucji mających miejsce w Polsce po roku 2015, dotykających zwłaszcza wymiar sprawiedliwości, a w konsekwencji także mających wpływ na możliwość realizacji konstytucyjnie gwarantowanego prawa do sądu:

- *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy,* [w:] *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego: wybrane zagadnienia*, red. K. Urbaniak, Poznań 2018, s. 255-271,

- *Życie bez Trybunału: rozproszona kontrola konstytucyjności,* [w:] *Państwo i jego instytucje. Konstytucja, sądownictwo, samorząd terytorialny,* red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 277-285,

- *Sąd konstytucyjny i demokracja, czyli po co obywatelom sąd konstytucyjny?* [w:] *Idea wolności i niezależności w państwie demokratycznym - perspektywa praw jednostki. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Halinie Ziębie-Załuckiej w czterdziestą rocznicę pracy naukowej*, red. M. Grzesik-Kulesza, G. Pastuszko, Rzeszów 2017, s. 172-181,

- *Nie-glosa do nie-wyroku, czyli kilka uwag na marginesie sprawy K 5/17,* „Kwartalnik Stowarzyszenia Sędziów Polskich IUSTITIA" 2017, nr 2, s. 91-94,

- *Bezpośrednie stosowanie konstytucji,* „Krajowa Rada Sądownictwa" 2016, nr 4, s. 13-19,

- *Spór o Trybunał Konstytucyjny czy o demokrację?* „Instytut Idei" 2016, nr 9, s. 50-52.

Różnym aspektom funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego jako jednej z najważniejszych instytucji dla ochrony wolności i praw jednostki poświęciłem także i inne opracowania:

- *Zakres podmiotowy skargi konstytucyjnej: wybrane problemy,* [w:] *Skarga konstytucyjna. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. K. Urbaniak, Poznań 2015, s. 37-78, (współautorka Marta Kłopocka-Jasińska. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na

opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Die Rechtsprechung des Verfassungsgerichtshofs: ausgewählte Probleme,* [w:] *Verfassungsrechtsprechung in Polen: Dokumentation und Analyse der Entscheidungen des polnischen Verfassungsgerichtshofs 2000-2009*, Hrsg. B. Banaszak, T. Milej, C. Schmidt, Köln 2014, s. 1-30, (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Zasada równości i jej wpływ na realizację konstytucyjnych praw i wolności,* [w:] *Wolności i prawa jednostki w Konstytucji RP. T. 1, Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, red. M. Jabłoński, Warszawa 2010, s. 413-440.

Dwie wymienione powyżej publikacje bezpośrednio odnoszą się do analizy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. *Die Rechtsprechung des Verfassungsgerichtshofs: ausgewählte Probleme* to rozdział w przekrojowej publikacji poświęconej polskiemu Trybunałowi wydanej w języku niemieckim. Pisany był z perspektywy dwudziestolecia (wówczas) orzecznictwa TK i ukazywał nie tylko możliwą periodyzację funkcjonowania Trybunału, ale także zwracał uwagę na najbardziej doniosłe orzeczenia, swoiste kamienie milowe w jego działalności, które determinowały na lata rozumienie określonych norm konstytucyjnych. Jedno z takich orzeczeń, mających znaczny – i moim zdaniem negatywny - wpływ na kształtowanie późniejszego orzecznictwa TK to postanowienie w sprawie SK 10/01 o którym (między innymi) jest mowa w opracowaniu pt. *Zasada równości i jej wpływ na realizację konstytucyjnych praw i wolności.*

Poszukiwania należytego sposobu realizacji konstytucyjnego prawa do sądu doprowadziły mnie również do analizy możliwości jakie niosą ze sobą alternatywne metody rozwiązywania sporów. Następstwem tych badań było opublikowanie trzech opracowań:

- *Pozasądowe procedury rozwiązywania sporów między jednostkami,* [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. M. Jabłoński, Wrocław 2014, s. 901-913, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Pozakonstytucyjny wymiar sprawiedliwości,* [w:] *Konstytucyjny model władzy sądowniczej w Polsce. Wybrane problemy,* red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2013, s. 217-238,

- *Sądownictwo polubowne w Polsce,* „Przegląd Prawa i Administracji" 2003, nr 54, s. 35-51.

W ramach przedstawianej grupy opracowań opublikowałem również artykuły poświęcone prawu wyborczemu, w tym również ukazujące potencjalne możliwości (i zagrożenia) wykorzystywania w tym zakresie nowych technologii:

- *Zmiana zasad tworzenia okręgów wyborczych w wyborach samorządowych w nowelizacji Kodeksu wyborczego z 2018 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2018, nr 4, s. 57-69,

- *Ograniczenia swobody prowadzenia kampanii wyborczej w świetle regulacji "Kodeksu wyborczego"*, „Polityka i Społeczeństwo"2015, nr 3, s. 33-45, (współautorka Karolina Piech. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Prawo wyborcze do parlamentu Republiki Federalnej Niemiec,* [w:] *Prawo wyborcze do parlamentu w wybranych państwach europejskich,* red. S. Grabowska, K. Składowski, Kraków 2006, s. 163-178,

- *E-voting - przyszłość demokracji?*, „Elektroniczny Biuletyn Naukowy CBKE" 2008, nr 3. - http://cbke.prawo.uni.wroc.pl,

- *e-Voting - szanse, możliwości, zagrożenia,* [w:] *Międzynarodowa Konferencja Naukowa nt.: Alternatywne sposoby głosowania a aktywizacja elektoratu, Rzeszów, 26-27 marca 2007 r.*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Rzeszów 2007, s. 50-73, (współautor Artur Preisner. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Jednym z ważnych zagadnień mieszczącym się w analizowanej płaszczyźnie badań jest również prawo petycji. Zostało ono odzwierciedlone w Konstytucji RP z 1997 roku, jednak długo musiało czekać na swoje ustawowe doprecyzowanie. W tym zakresie opublikowałem

dwa opracowania oraz byłem współredaktorem wydanej w 2015 roku monografii wieloautroskiej:

- *Geneza prawa petycji*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne aspekty realizacji prawa petycji*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2015, s. 19-26,

- *Prawo petycji (prolegomena)*, „Pro Publico Bono: Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Służb Publicznych ASESOR" 2010, nr 6, s. 99-110, (współautor Gintaras Kalinauskas. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- (prace redakcyjne) *Teoretyczne i praktyczne aspekty realizacji prawa petycji*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2015, ss. 475.

Pozostałe prace należące do tej płaszczyzny badawczej obejmują zróżnicowaną tematykę, poruszając między innymi takie kwestie jak: eutanazja, kara śmierci czy też instytucje ochrony wolności i praw:

- *Eutanazja - "prawem do śmierci"?* „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2015, nr 1, s. 135-158, (współautor Janusz Zawadka. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Prawo dzieci migrantów*, [w:] *Konwencja o Prawach Dziecka: wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, red. nauk. S. L. Stadniczeńko, Warszawa 2015, s. 283-292, (współautorka Patrycja Matusz-Protasiewicz. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 70%),

- *Rola Komitetu Regionów a działalność samorządu terytorialnego*, [w:] *10 lat doświadczeń polskiego samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej*, red. E. Feret, P. Niemczuk, Rzeszów-Przemyśl 2014, s. 361-382, (współautorka Karolina Piech. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Zniesienie kary śmierci w Polsce*, [w:] *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki. Prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi*, red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2014, s. 15-23,

- *Terroryzm - wojna bogów?*, [w:] *Czy istnieje uniwersalny standard praw człowieka? Kulturowe i cywilizacyjne uwarunkowania statusu jednostki*, red. A. Preisner, Lublin 2013, s. 13-25, (współautor Janusz Zawadka. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Die Bildung und Finanzierungsgrundlagen politischer Parteien in Polen*, [w:] *Die Finanzierung von politischen Parteien in Europa : Bestandsaufnahme und europäische Perspektive*, Hrshg. G. Manssen, Frankfurt am Main 2008, s. 39-49, (współautorka Agnieszka Malicka. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Obywatelstwo polskie w Konstytucji RP*, [w:] *Dziesięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, red. E. Gdulewicz, H. Zięba-Załucka, Rzeszów 2007, s. 9-21, (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

- *Europejski system ochrony praw człowieka*, [w:] *Prawa człowieka a stosunki międzynarodowe*, red. A. Florczak, B. Bolechów, Toruń 2006, s. 63-86,

- *Rzecznik Praw Obywatelskich*, [w:] *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, red. B. Banaszak, A. Preisner, Warszawa 2002, s. 789-805,

- (prace redakcyjne) *Wolność zgromadzeń*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, ss. 203.

Ad. 3

Trzecią płaszczyzną badawczą, związaną silnie z monografią pt. *Funkcja europejska Sejmu RP* stanowią publikacje należące do grupy publikacji poświęconych *Parlamentaryzmowi i instytucjom demokratycznym w warunkach integracji europejskiej*. Do tej kategorii opracowań zaliczyć można współudział w przygotowaniu jednej książki (*Słownik wiedzy o Sejmie*, red. A. Preisner, Warszawa 2001, ss. 249) oraz autorstwo (bądź współautorstwo)

sześciu artykułów naukowych, czternastu rozdziałów w pracach zwartych, trzech publikowanych opinii prawnych, dwóch recenzji i dwóch zapisów udziału w dyskusji. Łącznie grupa ta liczy 28 publikacji.

Moje zainteresowanie naukowe dotyczące tematyki parlamentaryzmu, ale rozpatrywanego zwłaszcza w kontekście działań integracyjnych zostało zapoczątkowane jeszcze przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej. W przygotowanych wówczas opracowaniach analizowałem konsekwencje przystąpienia kraju do regionalnej organizacji integracyjnej, zwłaszcza dla parlamentu narodowego oraz możliwy na gruncie unormowań konstytucyjnych tryb podejmowania decyzji w sprawach unijnych:

- *Konstytucja RP a wewnętrzne procedury podejmowania decyzji w sprawach unijnych przez organy RP*, [w:] *Rola parlamentów narodowych w perspektywie poszerzenia Unii Europejskiej oraz Konferencji Międzyrządowej 2004*, red. J. Barcz, S. Puzyna, Warszawa 2002, s. 125-130,

- *Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej a funkcjonowanie parlamentu - kilka uwag wstępnych*, [w:] *Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Doświadczenia i inspiracje*, red. L. Garlicki, A. Szmyt, Warszawa 2003, s. 11-18.

W roku 2004 uczestniczyłem (jako ekspert zaproszony przez wnioskodawców jednego z projektów) w pracach nad przygotowaniem pierwszej ustawy kooperacyjnej. Przygotowałem wówczas (wraz z prof. B. Banaszakiem) dwie – opublikowane – opinie w tym zakresie:

- *Opinia w sprawie utworzenia wspólnej (poselsko-senatorskiej) komisji ds. europejskich*, „Przegląd Sejmowy" 2004, nr 12, s. 133-138, (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Opinia w sprawie możliwości określania przez przyszłą komisję ds. europejskich stanowiska wiążącego Radę Ministrów na forum Unii Europejskiej*, „Przegląd Sejmowy" 2004, nr 12, s. 156-163, (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Kolejną publikowaną opinię przygotowałem w roku 2009, a dotyczyła ona wówczas procedur ratyfikacji traktu z Lizbony:

- *Opinia w sprawie ratyfikacji traktatu z Lizbony,* „Przegląd Sejmowy" 2009, nr 17, s. 127-129.

Problematyce zmian, które dotykają parlament funkcjonujący w warunkach integracji poświęciłem także inne opracowania naukowe:

- *Parlament narodowy kraju członkowskiego UE po Traktacie Lizbońskim,* [w:] *Władza w państwie współczesnym: próba nowego określenia w dobie integracji i globalizacji,* red. A. Preisner, Lublin 2013, s. 105-114,

- *Parlament narodowy w systemie decyzyjnym Unii Europejskiej (po wejściu w życie postanowień Traktatu z Lizbony),* [w:] *Instytucje prawa konstytucyjnego w dobie integracji europejskiej. Księga jubileuszowa dedykowana prof. Marii Kruk-Jarosz,* red. J. Wawrzyniak, M. Laskowska, Warszawa 2009, s. 335-343,

- *Der Beitritt Polens zur EU und das Funktionieren des polnischen Parlaments,* [w:] *Der Einfluss des Gemeinschaftsrechts auf das Recht der Mitgliedstaaten der EU. Tagungsband zum wissenschaftlichen Symposium in Kligenthal-Elsass 2005,* Hrsg. A. Malicka, Wrocław 2009, s. 125-133, (współautorka Agnieszka Malicka. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Wątkiem, który z uwagi na swą treść pozostaje w ścisłej korelacji z tematyką pozycji parlamentu narodowego jest także kwestia koniecznością nowelizacji Konstytucji RP. Jej dokonanie jest niezbędne między innymi dla zapewnienia Sejmowi możliwości realizacji nowych funkcji, które pojawiły wraz z członkostwem Polski w UE, zwłaszcza po wejściu w życie traktatu z Lizbony. W związku z prowadzonymi badaniami opublikowałem następujące artykuły i studia:

- *Zagadnienie "rozdziału europejskiego" w Konstytucji RP - uwagi "de lege ferenda",* [w:] *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP,* red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, Wrocław 2015, s. 95-104,

- *Rozdział europejski w polskiej Konstytucji : rzecz o niezrealizowanym kompromisie konstytucyjnym z 2011 r.*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej a prawo konstytucyjne państw członkowskich*, red. S. Dudzik, N. Półtorak, Warszawa 2013, s. 185-196,

- *Członkostwo w Unii Europejskiej a zmiana Konstytucji RP z 1997 roku - prawo unijne jako stymulator zmian,* [w:] *Konieczne i pożądane zmiany Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku,* red. B. Banaszak, M. Jabłoński, Wrocław 2010, s. 55-61,

- *Członkostwo w UE a zmiana konstytucji RP z 1997 - prawo unijne jako stymulator zmian*, „Jurisprudencija" 2006, nr 12, s. 99-102, (współautor Bogusław Banaszak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Pewnym uzupełnieniem powyższych rozważań stały się publikacje dotyczące demokracji, zwłaszcza zaś zjawiska jej deficytu w strukturach Unii Europejskiej. W ramach prowadzonych badań opublikowałem następujące opracowania:

- *Demokracja w czasach internetu,* [w:] *Dookoła Wojtek... Księga pamiątkowa poświęcona doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, s. 347-353,

- *Merytokratyczny wymiar demokracji*, [w:] *Demokracja, teoria prawa, sądownictwo konstytucyjne. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi zw. nauk prawnych Adamowi Jamrozowi z okazji pięćdziesięciolecia pracy zawodowej*, red. M. Aleksandrowicz, M. Andruszkiewicz, A. Breczko, S. Oliwniak, Białystok 2018, s. 217-224, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Demokracja, uniwersalna ewolucja i polska praktyka ustrojowa,* [w:] *Dwadzieścia lat obowiązywania Konstytucji RP. Polska myśl konstytucyjna a międzynarodowe standardy demokratyczne*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Toruń 2017, s. 740-749,

- *The democratic deficit in the European Union*, „Globalization, the State and the Individual. International scientific Journal" 2015, nr 4, s. 63-73,

- *Unia Europejska po Lizbonie. Stagnacja czy rozwój?* [w:] *Wokół Traktatu Lizbońskiego : propozycje i postulaty dotyczące prawa i ekonomii Unii Europejskiej,* red. E. Kozerska, T. Scheffler, Kraków 2013, s. 19-30,

- *Kryzys demokracji?* [w:] *W służbie dobru wspólnemu : księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi* Trzcińskiemu, red. R. Balicki, M. Masternak-Kubiak, Warszawa 2012, s. 45-65,

- *Koniec państwa narodowego?*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2011, nr 86, s. 11-25,

- *Demokracja oraz jej deficyt w Unii Europejskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2011, nr 4, s. 11-27.

W ramach prac nad współczesnym parlamentaryzmem polskim opublikowałem także:

- *O sejmowym posiedzeniu, którego nie było: uwagi na marginesie obrad w Sali Kolumnowej w dniu 16 grudnia 2016 r.*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2018, nr 40, s. 413-428,

- *Rechtliche Überlegungen bezüglich der Rechtsmässigkeit der 33. Sitzung des polnischen Sejm und der Abstimmung über das Haushaltsgesetz*, „Deutsch-Polnische Juristen-Zeitschrift" 2017, Jg. 10, Nr. 1, s. 14-20,

- *Kompetencje Marszałka Sejmu w zakresie ustalania porządku prac Sejmu,* [w:] *Regulamin Sejmu w opiniach Biura Analiz Sejmowych. T. 2,* wybór i oprac. W. Odrowąż-Sypniewski, Warszawa 2010, s. 393-397.

oraz dwie recenzje i dwa głosy w dyskusji:

- A. Rytel-Warzocha, *Referendum ogólnokrajowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej,* Warszawa, 2011, [recenzja w:] „Studia Wyborcze" 2011, s. 110-114,

- M. Dobrowolski, *Zasada dwuizbowości parlamentu w polskim prawie konstytucyjnym,* Warszawa 2003, [recenzja w:] „Państwo i Prawo" 2004, s. 104-106,

- *Dyskusja,* [w:] *Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku : materiały 52. Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Prawa Konstytucyjnego w Międzyzdrojach (27-29 maja 2010 r.)*, Szczecin 2011, s. 294-296,

- [Głos w dyskusji] [w:] *Zagadnienia prawa parlamentarnego. Materiały z XLVIII Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, Serock, 1-3 czerwca 2006 r.*, Warszawa 2007, s. 276-277.

Ad. 4

Poza powyżej zarysowanymi płaszczyznami pozostaje 21 publikacji naukowych, będących wyrazem pojawiających się, niekiedy incydentalnie, określonych zainteresowań badawczych.

Wśród nich można wyróżnić opracowania dotyczące zagadnień prawa obcego oraz odnoszące się do rozważań prawnoporównawczych:

- *Ustroje państw współczesnych*, Wrocław 2003, ss. 192,

- *Immunitet parlamentarny w Niemczech,* [w:] *Immunitety parlamentarne w wybranych państwach europejskich,* red. S. Grabowska, J. Juchniewicz, Rzeszów 2017, s. 187-195,

- *Lietuviškos ir lenkiškos teisinės-politinės sistemos po 1918 m. Lyginamoji analizė / Ryszard Balicki, Artur Ławniczak // W: Lietuvos ir Lenkijos santykių dynamika : nuo istorinės patirties iki šiuolaikinės situacijos: straipsnių rinkinys,* red. M. Norkevičius, G. Lukoševičiūtė, I. Masiliūnaite, Kaunas-Vilnius 2015, s. 133-150, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Europejskie źródła konstytucyjnego federalizmu północnoamerykańskiego*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2015, nr 100/2, s. 325-336, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Kształtowanie się państwowości Polski i Litwy w czasach nowoczesnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2014, tom 31, s. 747-761, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Dwuizbowość w Republice Czeskiej,* [w:] *Ewolucja demokracji przedstawicielskiej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej,* red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2013, s. 9-27,

- *Wizja narodu w konstytucjach wybranych państw europejskich,* [w:] *Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań. Księga jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni. Tom 1. Teoria i filozofia państwa i prawa oraz aksjologia demokracji i ochrony praw człowieka*, red. R. M. Czarny, K. Spryszak, Toruń 2012, s. 431-451, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w

powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Zasady zmiany konstytucji Republiki Estonii,* [w:] *Zasady zmiany konstytucji w państwach europejskich,* red. R. Grabowski, S. Grabowska, Warszawa 2008, s. 111-117,

Efektem badań nad ewolucją ustroju Polski stały się opracowania dotyczące zagadnień ustrojowych okresu Polski Ludowej i początków transformacji ustrojowej:

- *Polska Ludowa jako przypadek prawno-polityczny,* [w:] *Z historii ustroju i konstytucjonalizmu Polski. Księga jubileuszowa dedykowana w osiemdziesiątą rocznicę urodzin Profesora Mariana Kallasa*, red. D. Makiłła, M. Wilczek-Karczewska, Warszawa 2018, s. 41-56, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Teoretyczne i praktyczne aspekty polskiego prawnopolitycznego pluralizmu. Wybrane zagadnienia,* [w:] *Fundamentalne wartości i zasady ustrojowe. Model konstytucyjny a praktyka ustrojowa w Polsce*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2016, s. 9-22, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%),

- *Instytucjonalne aspekty PRL jako kolejnego wcielenia państwowości polskiej,* [w:] *Państwo demokratyczne, prawne i socjalne. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Zbigniewowi Antoniemu Maciągowi. Tom 2. Studia historyczno-prawne i ustrojowo-porównawcze*, red. M. Grzybowski, B. Naleziński, Kraków 2014, s 81-93, (współautor Artur Ławniczak. Mój wkład w powstanie tej pracy polegał na opracowaniu koncepcji, analizie niezbędnych źródeł oraz współudziale w napisaniu tekstu i przygotowaniu go do publikacji. Mój udział procentowy szacuję na 50%).

Badania naukowe prowadzone nad źródłami prawa konstytucyjnego, jego uchwalaniem oraz ogłaszaniem umożliwiły opublikowanie:

- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz,* red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, ss. 615 (współautor),

- *Lexikon des polnischen Rechts*, Hrsg. K. Napierała, W. Plesiński, Warszawa 2013, ss. 544 (współautor haseł),

- *Encyklopedia prawa*, red. U. Kalina-Prasznic, Warszawa 2007, ss. 1085 (współautor haseł),

- *Prawo konstytucyjne. Źródła, orzecznictwo, literatura*, red. A. Preisner, Wrocław 2001, ss. 901,

- *Ogłaszanie aktów normatywnych. Wybrane zagadnienia*, [w:] *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej : w 15 lat po wejściu w życie Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*, red. A. Bałaban, J. Ciapała, P. Mijal, Szczecin 2013, s. 143-155.

- oraz trzech haseł: *Dziennik urzędowy, Dziennik Urzędowy RP "Monitor Polski", Dziennik Ustaw RP*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2009, s. 149-153.

Poza wspomnianymi powyżej opracowaniami naukowymi byłem także współredaktorem naukowym dwóch monografii wieloautorskich:

- *W służbie dobru wspólnemu, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Trzcińskiemu*, red. R. Balicki, M. Masternak-Kubiak, Warszawa 2012, ss. 630,

- *Dookoła Wojtek...: księga pamiątkowa poświęcona doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, red. R. Balicki, M. Jabłoński, Wrocław 2018, ss. 651

Ryszard Balicki

4.03.2019